

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2565

โบราณคดีคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) กลางเวียงเชียงใหม่

Archaeological evidence of Khum Chao Burirat

(Maha Intra) in the middle of Viang Chiangmai

โชมลี มีภักดี

Khomsri Meepukdee

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University,

Lampang Campus

E-mail: khomsee@hotmail.com

Received: Jul 21, 2021

Revised: May 30, 2022

Accepted: Jun 04, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้น ในบริเวณ คุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) เชียงใหม่ และเพื่อศึกษาพัฒนาการการใช้พื้นที่ของคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) จากการศึกษาพบว่าคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) เชียงใหม่ สร้างโดยเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) ในปี พ.ศ. 2416 ผลการศึกษาโบราณวัตถุ ส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนของกระเบื้องหลังคา รองลงมาคือโบราณวัตถุประเภทเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อนำโบราณวัตถุที่ได้มาศึกษา ร่วมกับผลของค่าอายุทางวิทยาศาสตร์แล้ว พบว่ามีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ผลของค่าอายุทางวิทยาศาสตร์คือ มีค่าอายุ 348 ± 21 BP คือประมาณพุทธศตวรรษที่ 21-22 โดยโบราณวัตถุที่นำไปหาค่าอายุคือ ข้าวสารเผาไฟ นอกจากนั้นโบราณวัตถุที่พบซึ่งเป็นเครื่องถ้วยจีนนั้น พบตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หมิง จนถึงสมัยราชวงศ์ชิงตั้งแต่สมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22

จากหลักฐานโบราณคดี พัฒนาการของการใช้พื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก การใช้พื้นที่ในช่วงแรกก่อนสมัยล้านนา ช่วงที่สอง การใช้พื้นที่ในสมัย

ล้านนา และ ช่วงที่สาม การใช้พื้นที่ร่วมสมัยกับคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ โดยชั้นวัฒนธรรมที่พบหลักฐานโบราณคดี พบในชั้นดินที่ 3-4 แบ่งย่อยออกเป็น 2 ระยะ คือก่อนอาณาจักรล้านนา และสมัยอาณาจักรล้านนา กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 19-22 และ ช่วงที่สาม การใช้พื้นที่ร่วมสมัยกับคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ ในชั้นดินที่ 2 ร่วมกับการสร้างคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ในกลางพุทธศตวรรษที่ 25

คำสำคัญ: หลักฐานโบราณคดี อาณาจักรล้านนา คุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) เวียงเชียงใหม่

Abstract

This research paper aimed to study the archeological artifacts found at Khum Chao Burirat (Maha Intra)'s excavation units, Chiangmai province and to study the development of the land usage at Khum Chao Burirat (Maha Intra). Khum Chao Burirat (Maha Intra) was built in 1873 A.D. Measured by Radiocarbon Dating Laboratory (AMS measurement), the results indicated the age of prehistoric samples at 348 +BP, approximately the 21st - 22nd Buddhist century. The study showed that most archaeological artifacts were pieces of roof tiles, followed by daily used equipment. The artifact used in this study was burnt rice. In addition, the Chinese ceramics founded also dated in the 19th-22nd Buddhist century. According to the archeological evidence, the development of the land usage in Khum Chao Burirat (Maha Intra), Chiangmai province could be divided into three periods: 1) before Lanna, 2) during Lanna, and 3) contemporary usage during the Khum Chao Burirat (Maha Intra) period. The cultural evidence was found in the second and the third layers. This archeological evidence could be grouped into periods: before Lanna and during Lanna, dating to the

24th-25th Buddhist era. The usage of land during the Khum Chao Burirat (Maha Intra) and its construction was found in the second layer, which was during the mid-25th Buddhist era.

Keywords: Archaeological evidence, Lanna Kingdom, Khum Chao Burirat (Maha Intra), Viang Chiangmai

1. บทนำ

คุ้มเจ้าหรืออาคารสำคัญของเจ้านายฝ่ายเหนือส่วนใหญ่ในสมัยก่อนตั้งอยู่บริเวณพื้นที่กลางเวียงเชียงใหม่ “คุ้มเจ้าหลวง คุ้มเจ้าบุรีรัตน์ คุ้มเจ้าราชภาคนัย ปรากฏชื่อและหลักฐานในภาคเหนือหลายแห่ง เป็นอาคารที่สร้างขึ้นในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 ถือว่าเป็นหลักฐานของงานสถาปัตยกรรมตะวันตก ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของเจ้านายฝ่ายเหนือรวมอยู่ในกลุ่มอาคารพักอาศัยขนาดใหญ่ เป็นการผสมผสานกันระหว่างงานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองและอาคารอิทธิพลตะวันตก” (Srisuwan, 2018)

ในบรรดาคุ้มเจ้าดังกล่าว คุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) เชียงใหม่ เป็นคุ้มที่มีความน่าสนใจและมีความสำคัญ นอกเหนือจากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สวยงาม โดยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกแล้ว ยังได้รับการศึกษา ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมรวมถึงการขุดค้นทางโบราณคดีอีกด้วย โดยประวัติของคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) เชียงใหม่ปรากฏในงานของ ปิยะเดช อัครโพธิวงศ์ (Aukrabhodhiwong, 2019) ดังนี้

“ในปี พ.ศ.2416 เจ้าบุรีรัตน์ มหาอินทร์ ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าบุรีรัตน์ และดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี เจ้าบุรีรัตน์ (น้อย มหาอินทร์) มีหน้าที่เป็นผู้ดูแลการทำป่าไม้ในขณะนั้น ทั้งการสัมปทานและการค้าขายไม้ของบริษัทต่างชาติ อาคารแห่งนี้จึงมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เห็นถึง

อิทธิพลของการแปรรูปไม้ในเชียงใหม่ ที่มีลักษณะการ
ประยุกต์ผสมผสานกับเทคนิควิธีของชาติตะวันตก ซึ่งทำให้
รูปแบบของคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) แห่งนี้ มีลักษณะ
เปลี่ยนไปจากรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิม”

“ยุคแรก ยุคเจ้าบุรีรัตน์ มหาอินทร์ (พ.ศ.2416-2436)

ยุคสอง ยุคเจ้าน้อยชมชื่น ณ เชียงใหม่ (พ.ศ.2436-2460)

ยุคสาม ยุคตระกูล ทิพยมณฑลและกิติบุศกร (พ.ศ.2460-2544)

ยุคสี่ ยุคคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(พ.ศ.2544-ปัจจุบัน)” (Aukrabhodhiwong, 2019)

จากความสำคัญของพื้นที่ ปิยะเดช อัครโพธิวงศ์ (Aukrabhodhiwong, 2019) ได้อธิบายไว้ว่า “การใช้พื้นที่มาตั้งแต่สมัยที่เจ้าบุรีรัตน์ มหาอินทร์ ดำรงตำแหน่ง คุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) และได้สร้างอาคารหลังนี้ในปี พ.ศ.2416 สิ่งที่น่าสนใจคือ พื้นที่นี้ก่อนที่จะสร้างคุ้มเป็นพื้นที่ใดมาก่อน เนื่องจากหากพิจารณาแผนที่เมืองเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5” และยังพบว่าบริเวณนี้ยังเป็นพื้นที่ว่างเปล่า และอยู่เบื้องหน้าวัดพันเตาในทางทิศเหนือ ในสภาพปัจจุบันหากนำถนนที่ตัดผ่านออก พื้นที่ดังกล่าวน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของวัดพันเตาในอดีต

ประวัติความเป็นมาของวัดพันเตา “ปรากฏจากคำบอกเล่าของเจ้าอาวาสวัดพันอัน ในขณะนั้น (พ.ศ.2526) ท่านพระครูศรีปริยัตยานุรักษ์ ได้เล่าถึงประวัติดั้งเดิมของวัดพันเตาว่ามีอายุเก่าแก่ร่วมสมัยกับวัดเจติยหลวง และท่านยังได้เล่าเพิ่มเติมอีกว่า วัดพันเตานี้ตั้งอยู่ใกล้สี่แยกกลางเวียงเชียงใหม่ มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และตำนานของเมืองเชียงใหม่เป็นอย่างมาก บริเวณสี่แยกกลางเวียงนี้แต่แรกสร้างเมืองเชียงใหม่นั้น ไม่ได้กำหนดว่าให้บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางหรือมีการสร้างโบราณสถานสำคัญขึ้นเป็นหลักเมือง” (Chotisukrat, 2020)

วัดพันเตามีวิหารที่สวยงามและน่าสนใจ ปรากฏในประชุมตำนานลานนาไทย เล่ม 2 โดย สงวน โชติสุขรัตน์ (Chotisukrat, 1972) อธิบายไว้ดังนี้

“วิหารหลังนี้สร้างเมื่อ พ.ศ.2418 บันทึกของพระครูญาณลังกา เจ้าอาวาสวัดทุ่งยุกกล่าวว่า วิหารวัดพันเตานี้ สร้างโดยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ โดยรื้อเอาไม้จากพระตำหนัก(หอคำ) ของ พระเจ้ามโหตรประเทศ (ปกครองระหว่าง 2390-2397) เจ้าผู้ครอง นครเชียงใหม่ มาสร้างเป็นวิหารวัดพันเตาและถวายบุญกุศลแด่เจ้าของหอคำ”

ประเด็นเรื่องของวิหารวัดพันเตานี้ วรชาติ มีชูบท (Meechubot, 2018) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

“วิหารวัดพันเตาที่เชื่อกันว่าเป็นหอคำของพระเจ้ามโหตรประเทศนั้น จริงแล้วคือหอคำของพระเจ้ากาวิละนั่นเอง จากหลักฐานที่แสดงคือ วิหารวัดพันเตาสร้างขึ้นเป็นอาคารทรงไทย มีช่อฟ้าใบระกา ในปัจจุบันยังเห็นว่างานฝีมือค่อนข้างหยาบ ไม่น่าจะเป็นฝีมือของช่างในยามที่บ้านเมืองปกติสุข นอกจากนั้น ที่เหนือซุ้มประตูทางเข้าด้านหน้า ยังปรากฏภาพจำหลักไม้ปิดทองประดับกระจกเป็นรูปนกยูงรำแพน อันเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์พม่าเหนือตัวมอมสัตว์ในวรรณคดีล้านนา”

จากที่กล่าวมาของประวัติวัดพันเตานั้น จะเห็นได้ว่าบริเวณด้านหน้าวัดพันเตานั้น เดิมไม่น่าจะมีสิ่งก่อสร้างปรากฏอยู่และสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของบริเวณหน้าวัดพันเตา ดังนั้น บริเวณที่สร้างคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) จึงน่าจะเป็นพื้นที่ของวัดมาก่อน

นอกจากนั้น จากการขุดค้นทางโบราณคดีโดยสำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่ (Fine Arts Department, 2019) ผลการศึกษาพบการใช้พื้นที่ทั้งหมด 3 สมัย โดยสมัยที่ 1 ในระดับ 80 – 140 เซนติเมตรจากผิวดิน เป็นสมัยที่มีอายุเก่าที่สุดในพื้นที่ (พุทธศตวรรษที่ 20-24) ข้อมูลจากโบราณวัตถุที่พบแสดงให้เห็นว่าระยะเวลาแรกสุดของการใช้งานพื้นที่ มีอายุไม่เก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 20

พบโบราณวัตถุประเภท กุณฑี คนโท และผางประทีป ซึ่งเป็นภาชนะที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาหรือพิธีในราชสำนักและพบเบ้าหลอมโลหะ ซึ่งอาจบ่งบอกนัยยะสำคัญของพื้นที่

สมัยที่ 2 ระดับ 20-100 เซนติเมตรจากผิวดิน เป็นสมัยของการก่อสร้างคุ่มเจ้าบุรีรัตน์ ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชั้นดินทับถมทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่าการการก่อสร้างคุ่มฯ มีการถมปรับพื้นที่หนา 0.70 – 2.00 เมตร ดินที่นำมาถมปรับพื้นที่ น่าจะมาจากพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในเมืองเชียงใหม่ ที่เป็นพื้นที่สำคัญที่มีการใช้งานเข้มข้นและมีความเกี่ยวเนื่องกับราชวงศ์หรือชนชั้นปกครองของล้านนา เนื่องจากพบเศษเครื่องถ้วยจีนในสมัยราชวงศ์ชิง ราวพุทธศตวรรษที่ 23 มาจนถึงยุคต้นรัตนโกสินทร์ในพุทธศตวรรษที่ 25 โดยเฉพาะการพบเครื่องถ้วยญี่ปุ่นและเครื่องถ้วยยุโรป ที่กำหนดอายุได้ช่วงต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 25

สมัยที่ 3 ระดับผิวดิน – 25 เซนติเมตร จากผิวดิน สมัยหลังสุดของการใช้งานพื้นที่ กำหนดอายุได้ในช่วงเวลาราว 100 ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน (ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ถึงพุทธศตวรรษที่ 26) การใช้งานพื้นที่ในช่วงเวลานี้เป็นลักษณะของการใช้งานแบบพื้นที่อยู่อาศัย ชั้นดินสมัยหลังสุดนี้มีโบราณวัตถุปนกันค่อนข้างมาก ทั้งนี้พบเศษเครื่องถ้วยจีนยุคสาธารณรัฐค่อนข้างมาก รวมถึงเครื่องถ้วยญี่ปุ่นและเครื่องถ้วยยุโรป การใช้งานพื้นที่ในสมัยหลังสุดนี้น่าจะมีความต่อเนื่องมาตั้งแต่ตอนก่อสร้างคุ่มฯ มาจนกระทั่งถึงช่วงต้นและกลางพุทธศตวรรษที่ 26 ดังจะเห็นได้จากการพบเหรียญกษาปณ์ 1 บาท ระบุปี พ.ศ. 2505

ในการขุดค้นทางโบราณคดีโดยสำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่ ในบริเวณคุ่มเจ้าบุรีรัตน์ ได้ค้นพบหลักฐานที่น่าสนใจคือ หมอนน้ำมีพวยปิดทอง และเบ้าหลอมโลหะ ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะใช้ในพิธีกรรม จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่าบริเวณที่เป็นคุ่มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) จะเป็นพื้นที่เดิมของวัดพันเตาหรือไม่ และพื้นที่นี้มีประโยชน์ใช้สอยอย่างไรในอดีต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้น
- 2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการการใช้พื้นที่ของคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์)

จากหลักฐานโบราณคดี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การทบทวนวรรณกรรม เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งเอกสารขั้นต้นที่มีการปริวรรตแล้ว เช่น จารึก ตำนาน และเอกสารงานวิจัย รายงานการสำรวจ การขุดค้น การขุดแต่งทางโบราณคดี ตลอดจนบทความหนังสือ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อนำมาประมวลเป็นประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองเชียงใหม่ กรณีศึกษาคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์)

3.2 การสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจและจัดทำแผนที่ทางกายภาพคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์)

3.3 การขุดค้นทางโบราณคดี ที่คุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) โดยขุดค้นจำนวน 2 หลุม ขนาด 2x2 เมตร โดยกำหนดชื่อว่า KBM-I และ KBM-II

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำหลักฐานทั้งจากการขุดค้น และหลักฐานเอกสารนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน (Analytical Research) และใช้วิธีการวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive Research)

3.5 การสังเคราะห์ ตีความข้อมูลหลักฐานเอกสารและหลักฐานทางโบราณคดี

4. ผลการวิจัย

จากหลักฐานโบราณคดี จากการศึกษาหลักฐานที่ได้จากการขุดค้น ทั้งสองหลุมร่วมกับการตรวจหาค่าอายุทางวิทยาศาสตร์รวมถึงการตีความจากหลักฐานต่าง ๆ ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาชั้นดินทางโบราณคดี

จากผลการศึกษาชั้นดินทางโบราณคดีและโบราณวัตถุ ที่พบจากการขุดค้นบริเวณคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) ทั้ง 2 หลุม สามารถจำแนกช่วงเวลาการใช้พื้นที่บริเวณหลุมขุดค้นทั้ง 2 ได้ดังนี้

- 1) ชั้นดินเริ่มแรกก่อนการอยู่อาศัยและการทำกิจกรรมในพื้นที่บริเวณนี้ คือชั้นดินที่ 5 ชั้น Sterile
- 2) ชั้นดินกิจกรรมร่วมสมัยกับการใช้พื้นที่ในสมัยอาณาจักรล้านนา คือชั้นดินที่ 3 และชั้นดินที่ 4 โดยมีชั้นแทรกคือ 4a ในทิศใต้
- 3) ชั้นดินที่อยู่ร่วมกับการก่อสร้างคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ในกลางพุทธศตวรรษที่ 25 คือ ชั้นดินที่ 2
- 4) ชั้นดินถมซึ่งเป็นชั้นดินในยุคปัจจุบัน ที่ปรับเพื่อการปลูกหญ้าหรือทำกิจกรรมในปัจจุบัน คือชั้นดินที่ 1

Table 1 Layer soil of KBM-I and KBM-II

ชั้นดิน	KBM-I ระดับ cm.dt. / Level	KBM-II ระดับ cm.dt. / Level
ชั้นดินที่ 1 ชั้นผิวดิน/ดินถม	0-100 cm.dt. Surface	0-100 cm.dt. Surface
ชั้นดินที่ 2	100-140 cm.dt. Level 1-4	100-140 cm.dt. Level 1-4
ชั้นดินที่ 3	140-190 cm.dt. Level 5-9	140-190 cm.dt. Level 5-9
ชั้นดินที่ 4	190-260 cm.dt. Level 10-16	190-250 cm.dt. Level 10-15
ชั้นดินที่ 5	Sterile	Sterile

4.2 การวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี

ผลการศึกษาโบราณวัตถุ โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ทั้ง 2 หลุม ส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนของกระเบื้องหลังคา จำนวนรวม

28,418 ชิ้น น้ำหนักรวม 369,500 กรัม รองลงมาคือ โบราณวัตถุประเภทเครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวัน คือ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา รวมทั้งสิ้น 12,307 ชิ้น น้ำหนักรวม 127,386 กรัม เมื่อจำแนกประเภทแล้วพบว่า เป็นชิ้นส่วนภาชนะ เนื้อดิน จำนวน 9,121 ชิ้น น้ำหนัก 78,940 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะเนื้อแกร่ง จำนวน 2,619 ชิ้น น้ำหนัก 44,710 กรัม และภาชนะเนื้อกระเบื้อง จำนวน 567 ชิ้น น้ำหนัก 3,736 กรัม และเมื่อวิเคราะห์โดยภาพรวมเชิงปริมาณตามแหล่งผลิตพบว่า มีชิ้นส่วน ภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งที่ไม่สามารถจำแนกแหล่งผลิตได้จำนวน 2,085 ชิ้น น้ำหนัก 40,469 กรัม ชิ้นส่วนภาชนะที่ผลิตจากแหล่งเตาต่าง ๆ ในล้านนา ได้แก่ แหล่งเตา เวียงกาหลง จำนวน 298 ชิ้น น้ำหนัก 2,166 กรัม แหล่งเตาสันกำแพง จำนวน 236 ชิ้น น้ำหนัก 2,075 กรัม เตาสันทราย จำนวน 7 ชิ้น น้ำหนัก 233 กรัม และ แหล่งเตาจากภาคกลาง คือ เตาศรีสัชชาลัย (เกาะน้อย) จังหวัดสุโขทัย จำนวน 1 ชิ้น น้ำหนัก 24 กรัม

โดยสามารถสรุปโบราณวัตถุออกเป็น 5 กลุ่ม ใน 3 ประเด็นคือ รูปแบบ ลวดลาย แหล่งเตาและอายุสมัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มเตาในประเทศจีน เครื่องถ้วยที่ผลิตจากกลุ่มเตาในประเทศจีน

1.1 รูปแบบของเครื่องถ้วยจีนที่พบจากหลุมขุดค้น KMB I-II นี้ รูปแบบที่พบคือ ขามลายคราม ขามลายเขียนสีบนเคลือบ ขามเบญจรงค์ ขามเคลือบสีขาวย ขามเคลือบสีเขียว จานลายคราม จานเคลือบสีเขียว จานเคลือบสีขาวย ไห และถ้วยลายคราม โดยมีเทคนิคในการตกแต่ง เช่น เคลือบสีเขียว สีขาว สีน้ำเงิน และลายเขียนสี

โดยในสมัยราชวงศ์เยวี่ยน พบในจำนวนที่ไม่มากนัก เตาหลงเฉวียน พบทั้งจานเคลือบสีเขียวและขามเคลือบสีเขียว ส่วนเตาไปเฉอ พบเฉพาะ จานเคลือบสีขาว

สมัยราชวงศ์หมิง พบเครื่องถ้วยจำนวนมากที่สุดและมีความหลากหลายในรูปแบบมากที่สุด แหล่งเตาที่พบมีทั้งหมด 4 เตา ดังนี้ เตาจิ้งเต๋อเงิน พบทั้ง ขามลายคราม ขามลายเขียนสีบนเคลือบ ขามเคลือบสีน้ำเงิน จานลายคราม

และถ้วยลายคราม เตาอันซี พบทั้งขามลายครามและจานลายเขียนสีบนเคลือบ ส่วนเตาฝังเหอ พบขามลายครามและชุดถ้วยเตาหลงเฉวียนพบเฉพาะจานเคลือบสีเขียว ดังเช่นที่พบในสมัยราชวงศ์เยวี่ยน

สมัยราชวงศ์ซิง พบเครื่องถ้วยจำนวนหนึ่งในแหล่งเตาทั้งหมด 4 แหล่งเตา ดังนี้ เตาจิ่งเต๋อเจิ้น พบทั้งขามลายครามและขามเบญจรงค์ เตาอันซี พบขามลายคราม ขามลายเขียนสีบนเคลือบและขามเคลือบสีขาว เตาเต๋อฮั่ว พบเฉพาะขามลายคราม และ เตาเต็งอันเก๋อจื่อ ซึ่งเป็นแหล่งเตาที่พบเฉพาะสมัยนี้ เท่านั้น เครื่องถ้วยที่พบคือขามลายคราม พบเพียง 2 ชิ้น และสีที่ใช้เป็นสีน้ำเงิน อดำหรือเทา แตกต่างจากเตาอื่น ๆ

1.2 ยุคสมัยของเครื่องถ้วยจีน หลักฐานเครื่องถ้วยจีนที่พบในหลุมขุดค้นแห่งนี้ พบตั้งแต่สมัยราชวงศ์เยวี่ยน กลางพุทธศตวรรษที่ 19 จนถึงราชวงศ์ซิงราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ 25 แหล่งเตาที่พบมีทั้งหมด 7 เตา 3 มณฑล คือ เตาไปเฉอ เตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี, เตาหลงเฉวียน มณฑลเจ้อเจียง, เตาอันซี เตาฝังเหอ เตาเต๋อฮั่ว เตาเต็งอันเก๋อจื่อ มณฑลฝูเจี้ยน (Interview with Thammapreechakorn, May 2021) ดังรายละเอียดดังนี้

1.2.1 สมัยราชวงศ์เยวี่ยน (เครื่องเคลือบเขียว) พบ 2 แหล่งเตา คือ เตาหลงเฉวียน มณฑลเจ้อเจียง (พบทั้งสมัยเยวี่ยน และหมิง) และเตาไปเฉอ มณฑลเจียงซี (พบเฉพาะสมัยเยวี่ยน)

1.2.2 สมัยราชวงศ์หมิง (ขามลายคราม/เครื่องเคลือบสีขาว/เครื่องเคลือบเขียว/เครื่องเคลือบสีน้ำเงิน) พบ 4 แหล่งเตา คือ เตาหลงเฉวียน มณฑลเจ้อเจียง เตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี (พบทั้งสมัยหมิง และซิง) เตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน (พบทั้งสมัยหมิง และซิง) และเตาฝังเหอ มณฑลฝูเจี้ยน (พบเฉพาะสมัยหมิง)

1.2.3 สมัยราชวงศ์ซิง (ขามลายคราม) พบ 4 แหล่งเตา คือ เตาจิ่งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี เตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน เตาเต๋อฮั่ว มณฑลฝูเจี้ยน (พบเฉพาะสมัยซิง) และเตาเต็งอันเก๋อจื่อ มณฑลฝูเจี้ยน (พบเฉพาะสมัยซิง)

1.3 ลวดลายที่พบในการตกแต่งเครื่องถ้วยจีน แบ่งออกได้ 7 กลุ่ม คือ ลวดลายมงคล เช่น ลายไข่มุกไฟ ซึ่งมักปรากฏร่วมกับมังกร ลายเห็ดคักดีลีหรือ ลายประแจจีน เป็นต้น ลายอักษรจีน/อักษรจีนก้นถ้วย/เครื่องหมายตราประทับของกษัตริย์ เช่น ขึ้นนี้เป็นขามลายคราม ปรากฏตัวอักษรจีน 4 ตัว อ่านได้ว่า เฉิง ฮั่ว เทียน จ้าว แปลว่า เครื่องถ้วยนี้ผลิตระหว่าง คศ.1464-1487 (Interview with Xin Liu, 21 May 2020), (Chandavij, 1994) รูปบุคคูล (ขุนนาง) เป็นลวดลายที่ปรากฏในสมัยราชวงศ์หมิง จากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น รูปสัตว์ส่วนใหญ่เป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นมงคล เช่น มังกร คนจีนเชื่อว่า มังกรนั้นเลิศด้วยสติปัญญา มีพลังกำลังและคุณความดี (Chandavij, 1994) นอกจากนั้น ยังพบลายจิ้งจอก/แมว? ซึ่งจากการศึกษาไม่ค่อยพบทั้งลายแมวหรือจิ้งจอกในเครื่องถ้วย ส่วนใหญ่มักจะพบในงานศิลปกรรมอื่น ๆ เช่น ภาพแมวในงานจิตรกรรมของศิลปินชื่อหลี่ตี้ สมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ราว ค.ศ. 11 ส่วนในสมัยราชวงศ์หมิง ปรากฏภาพแมวในงานจิตรกรรมและเครื่องถ้วย โดยจิตรกรกรชื่อได้จิ้น รัชศกหงอู่ (Interview with Sangpetch, 21 May 2020) ส่วนนกกระเรียน หรือนกฟีนิกซ์ หรือนกกระสา เป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอายุยืน จะปรากฏบนงานลายครามสมัยราชวงศ์หมิงตอนปลาย (Chandavij, 1994) ลายธรรมชาติ เช่น ลายเมฆ ลายเกลียวคลื่น เป็นต้น ลายดอกไม้ ลายดอกไม้นี้เป็นลวดลายที่มีความหลากหลายมากที่สุดปรากฏทั้ง ลายดอกเบญจมาศ ลายดอกบัว รวมถึงลายทั่วไปเช่น ลายก้านขด ซึ่งเป็นลายที่มักปรากฏร่วมกับลายดอกไม้อื่น ๆ ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันออกไป และลายอารบิก เป็นลายที่มีลักษณะเฉพาะพบเพียงชิ้นเดียวในการขุดค้นที่นี้ จากเตาอันซี มณฑลฝูเจี้ยน รัชศกเจิ้งเต๋อ กลางพุทธศตวรรษที่ 21

2) ภาชนะเนื้อแกร่งในกลุ่มเตาอาณาจักรล้านนา พบเพียง 3 กลุ่มเตาคือ แหล่งเตาเวียงกาหลง แหล่งเตาสันกำแพง และแหล่งเตาสันทราย โดยแหล่งเตาทั้งหมดอยู่ในสมัยล้านนา รูปแบบที่พบส่วนใหญ่คือ จาน เคลือบสีเขียว เคลือบสีขาว และเขียนลายสีน้ำตาลเคลือบ ขามลายเขียนสี ขามเคลือบสีเขียว และขาม

เขียนลายสีดำได้เคลือบ แจกัน ทั้งเคลือบใส เคลือบสีเขียว และเขียนลายสีดำได้เคลือบ ไห พบทั้งเคลือบเขียว เคลือบน้ำตาลและเคลือบสองสี (สีเขียว/สีน้ำตาล) โถ เคลือบสีเขียว และฝาโถ พบทั้งเคลือบใสและเคลือบเขียว และกระปุกทั้งเคลือบใส เคลือบสีเขียว และเขียนลายสีดำได้เคลือบ

3) กลุ่มเตาภาคกลาง พบเพียงชิ้นเดียวคือ จานเคลือบสีเขียว เป็นชิ้นส่วนขอบปากจาน จากเตาศรีสังขาลย์ (เกาะน้อย) จังหวัดสุโขทัย อายุราวกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 20 โดยพบจากการขุดค้นในหลุม KBM-II

4) ภาชนะเนื้อแกร่งเคลือบ/ไม่เคลือบ ที่ไม่สามารถระบุแหล่งเตาได้ พบหลากหลายรูปแบบเช่นกัน เช่น เตาเชิงกราน ฝาภาชนะ แจกัน กระปุก ไหปากบาน ครก ชาม เป็นต้น

5) ภาชนะเนื้อดิน มีความหลากหลายในรูปแบบ เช่น ตะคัน บาตรพระ หม้อก้นกลม หม้อมีสัน หม้อปากบาน หม้อขดมันสีส้ม ไหปากบาน คนโท กุณที (หม้อมีพวย) กระปุก ฝาภาชนะ เป็นต้น

จากการศึกษาโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้นจากหลุมขุดค้น KMB II-H เมื่อศึกษาร่วมกับผลของค่าอายุทางวิทยาศาสตร์แล้ว พบว่ามีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ผลของค่าอายุทางวิทยาศาสตร์คือ มีค่าอายุ 348 ± 21 BP คือประมาณพุทธศตวรรษที่ 21-22 ราวปลายสมัยล้านนาจนถึงสมัยพม่าปกครอง โดยโบราณวัตถุที่นำไปหาค่าอายุคือ ข้าวสารเผาไฟ ในระดับสมมุติที่ 16 (260 cm.dt.) นอกจากนั้น โบราณวัตถุที่พบซึ่งเป็นเครื่องถ้วยจีนนั้น พบตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หมิงจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง โดยเฉพาะในชั้นดินที่ 4 (ระดับสมมุติที่ 190-260 cm.dt.) พบเครื่องถ้วยจีนตั้งแต่สมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 19-ต้นพุทธศตวรรษที่ 22

Table 2 Porcelain Stoneware and Earthenware in Layer soil

ชั้นดิน/ ประเภท	ภาชนะเนื้อกระเบื้อง	ภาชนะเนื้อแกร่ง	ภาชนะเนื้อดิน
ชั้นดินที่ 1 ชั้นดินถม ยุคปัจจุบัน 0-100 cm.dt.	-	-	-
ชั้นดินที่ 2 ชั้นร่วมสมัย กับการสร้าง คู่มือเจ้าบุรีรัตน์ 100-140 cm.dt. (Level 1-4)	จานลายคราม/ลายเขียนสีบนเคลือบ ชามลายคราม/ลายเขียนสีบนเคลือบ ชามเบญจรงค์ ถ้วยลายคราม (พบเครื่องถ้วยอายุสมัยตั้งแต่ ต้น พศต.21-ครึ่งแรก พศต.25)	จานเคลือบสีเขียว/เคลือบสีน้ำตาล เตาเชิงกราน	ตะคัน หม้อมีสัน/หม้อก้นกลม คนโทขัดมันสีส้ม ฝาจากภาชนะ บาตรพระ ไห
ชั้นดินที่ 3 ชั้นกิจกรรม ร่วมสมัย สำเนา 140-190 cm.dt. (Level 5-9)	ชามลายคราม/ลายเขียนสีบนเคลือบ/เคลือบสีขาว จานลายคราม/เคลือบสีขาวขอบปากสีน้ำตาล/เคลือบสีเขียว ดัลลันเคลือบสีขาว ถ้วยขนาดเล็กเคลือบสีขาว (พบเครื่องถ้วยอายุสมัยตั้งแต่ กลาง พศต.19-กลาง พศต.24)	จานเคลือบสีเขียว/เขียนลายสีน้ำตาลได้เคลือบ ไหเคลือบสีน้ำตาล/สีเขียว/แดง เคลือบสีเขียว/เคลือบสีขาว/เขียนลายสีน้ำตาลได้เคลือบ กระปุกเคลือบใส/เคลือบสีเขียว ฝาภาชนะเคลือบสีเขียว	ตะคัน หม้อมีสัน/หม้อก้นกลม/หม้อมีเชิง/หม้อปากบาน/หม้อมีพวย คนโทขัดมันสีส้ม/สีดำ คนโทขัดมันสีส้มมีเชิง ไหปากบานขนาดใหญ่ กล้อยาสูบ
ชั้นดินที่ 4 ชั้นกิจกรรม ร่วมสมัย สำเนา 190-260 cm.dt. (Level 10-16)	ชามลายคราม/ลายเขียนสีบนเคลือบ/เคลือบสีเขียว/เคลือบสีน้ำตาลเงิน จานลายคราม/เคลือบสีเขียว ไหเคลือบสีเขียว ถ้วยขนาดเล็กเคลือบใส (พบเครื่องถ้วยอายุสมัยตั้งแต่ กลาง พศต.19-ปลาย พศต.24)	ชามลายเขียนสีบนเคลือบ/เคลือบสีเขียว/เคลือบใส/เขียนลายสีน้ำตาลได้เคลือบ กระปุกเคลือบใส/เขียนลายสีน้ำตาลได้เคลือบ/เคลือบสีเขียว จานเขียนลายสีน้ำตาลได้เคลือบ/เคลือบสีเขียว/เคลือบสีขาว ไหเขียนลายสีน้ำตาลได้เคลือบ/เคลือบใส/เคลือบสีเขียว/เคลือบสีน้ำตาล โถเคลือบสีเขียว ฝาโถเคลือบใส/เคลือบสีเขียว ครก	คนโทขัดมันสีส้ม หม้อก้นกลม/หม้อมีสัน/หม้อมีพวย/พวย กา กระปุก ไห ฝาภาชนะ/จากภาชนะ ครก/สาก กล้อยาสูบ

ชั้นดิน/ ประเภท	ภาชนะเนื้อกระเบื้อง	ภาชนะเนื้อแกร่ง	ภาชนะเนื้อดิน
ชั้นดินที่ 5 ชั้นSterile	-	-	-

4.3 ผลการกำหนดอายุสมัย

โดยผลของค่าอายุด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Radiocarbon Dating Laboratory) จาก the university of Waikato New Zealand เป็นการนำข้าวสารเผาไฟ จากหลุมขุดค้น KBM-I ระดับ 260 cm.dt. (Level16) โดยอายุที่ได้คือ 348 ± 21 BP (AMS measurement) เป็นการคำนวณค่าปีปัจจุบันที่ ค.ศ.1950 กำหนดอายุได้ราว พุทธศตวรรษที่ 21-22 (พ.ศ.2100-2200)

5. สรุปผลการวิจัย

พัฒนาการของการใช้พื้นที่คู่มเจ้าบุรีรัตน์ (มหาอินทร์) เชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงแรก การใช้พื้นที่ในช่วงแรกก่อนสมัยล้านนา ช่วงที่สอง การใช้พื้นที่ในสมัยล้านนา และ ช่วงที่สาม การใช้พื้นที่ร่วมสมัยกับคู่มเจ้าบุรีรัตน์

5.1 ช่วงแรก การใช้พื้นที่ในช่วงแรกก่อนสมัยล้านนา sterile/ ชั้นดินที่ 5 เป็นชั้นดินธรรมชาติสีเทา ดินเหนียวปนทรายหยาบ

5.2 ช่วงที่สอง การใช้พื้นที่ในสมัยล้านนา ชั้นดินที่ 3-4 แบ่งย่อยออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

5.2.1 ช่วงต้นหรือก่อนอาณาจักรล้านนา

ในระหว่างการจัดค้นหลุม KBM-I ชั้นดินสมมุติที่ 14-15 ระดับ 230-250 cm.dt. พบหินแกรนิตจำนวนหนึ่งเรียงกันในลักษณะเกือบครึ่งวงกลม เป็นร่องรอยผิวดินสันนิษฐานว่าน่าจะมีแนวหินต่อเข้าไปในผนังทิศตะวันออก รวมถึงการพบเศษถ่านและข้าวสารเผาไฟจำนวนหนึ่ง จึงสันนิษฐานว่าแนวหินแกรนิตนี้น่าจะถูกเรียงเพื่อวัตถุประสงค์บางประการและน่าจะเป็นกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ หรือหากเป็นแนวอาคาร เราไม่พบหลักฐานด้านบนที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอาคาร

ซึ่งหลุมชุดคัน KBM-I นี้พบร่องรอยผิวดิน 3 ประการ คือ Feature 1-แนวหินแกรนิตเรียงตัวในลักษณะครึ่งวงกลม บริเวณผนังหลุมด้านทิศตะวันออก พบร่วมกับโบราณวัตถุอื่น ๆ เช่น ชิ้นส่วนภาชนะเนื้อดิน เนื้อแกร่ง รวมถึงเศษถ่าน และเมล็ดข้าวสารเผาไฟ Feature 2-ร่องรอยเศษถ่านและเมล็ดข้าวสารเผาไฟ บริเวณผนังทิศใต้ และ Feature 3-พบหลุมขนาดเล็กบริเวณทิศใต้ โดยหลุมมีความลึกประมาณ 20 เซนติเมตร ในหลุมมีลักษณะเป็นดินเหลว นอกจากนั้น ยังพบร่วมกับโบราณวัตถุ เช่น ปากกุ่มที่ขัดมันสีดำ ชิ้นส่วนปากภาชนะสีเขียว สมัยราชวงศ์หวน ชิ้นส่วนภาชนะเขียนลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ เป็นต้น ด้วยการพบร่องรอยผิวดินเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจขยายหลุมชุดคันมาทางทิศตะวันออก โดยมีชื่อหลุมว่า หลุมชุดคัน KBM-II และเมื่อผู้วิจัยขยายหลุมมาทางทิศตะวันออก ก็ได้พบหลักฐานที่น่าสนใจคือ ร่องรอยผิวดิน (Feature 1) เป็นแนวหินแกรนิตที่ต่อเนื่องมาจากหลุมที่ 1 ด้านทิศตะวันตก จึงตกแต่งแนวหินแกรนิตนั้น พบว่ามีลักษณะการเรียงตัวเป็นรูปเกือบวงกลม โดยในแนวหินนี้พบโบราณวัตถุร่วมด้วย คือ เศษอิฐ ชิ้นส่วนภาชนะเนื้อดินและเนื้อแกร่ง กระดุกสัตว์จำนวนหนึ่ง เช่น กระดุกไก่ เศษถ่านและข้าวสารเผาไฟจำนวนหนึ่ง และในชั้นนี้ยังพบก้อนข้าวสารเผาไฟ สองก้อนซึ่งได้นำไปตรวจหาค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยจึงถ่ายภาพเป็นหลักฐาน และเมื่อเปิดเอาแนวหินออกทั้งหมด ไม่พบวัตถุใด ๆ อีก จึงขุดถึงระดับชั้นดินดานและเมื่อไม่พบร่องรอยของกิจกรรมมนุษย์จึงยุติการขุดคัน

ข้อน่าสังเกตของการพบแนวหินแกรนิตรูปเกือบวงกลมนี้ สันนิษฐานว่าอาจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาก่อนที่จะเกิดเป็นเมืองเชียงใหม่ หรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ที่บันทึกไว้ในตอนที่พระยามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ว่า

“...เจ้าพระยาทั้งสองท้าวแต่งเครื่องบริกรรมบูชา

เทวดาทั้งหลายผู้รักษาเมือง กระทำบริกรรมบูชา แต่งเป็น 3

โกฏฐาก ปูชาชัยภูมิอันจักตั้งหอนอน โกฏฐากถ้วน 3 ปูชา

เสื้อเมืองที่พระยาหนุเผือกอยู่กลางเวียงโกฏฐาก 1 แบ่งเป็น 5

ส่วน ไปปูชาที่จักแบ่งประตุ 5 แห่ง.." (Premchit, 1997, P.35)

แม้หลักฐานจะไม่สามารถชี้ชัดว่าแสดงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์
อย่างไร แต่อย่างน้อย ก็เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของกิจกรรมของ
ผู้คนที่ย้ายอยู่ในบริเวณนี้

5.2.2 ช่วงสมัยอาณาจักรล้านนา

1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ราวต้น-กลางสมัยล้านนา (ชั้นดินที่

4) ชั้นดินที่ 4 คือระดับสมมุติที่ 10-16 พบชิ้นส่วนกระเบื้องหลังคา จำนวน 6,956
ชิ้น น้ำหนัก 118,300 กรัม หรือ 118.30 กิโลกรัม และปริมาณโบราณวัตถุ น้ำหนัก
44,744 กรัม หรือ 44.74 กิโลกรัม ความหนาแน่นของจำนวนและน้ำหนักภาชนะ
ดินเผาแสดงถึงกิจกรรมของมนุษย์และความหนาแน่นของประชากรในช่วงต้นของ
สมัยล้านนา และสิ่งที่น่าสังเกตคือ ชั้นดินนี้ Level 14-15 (ระดับสมมุติที่ 230-250
cm.dt.) เราเริ่มพบร่องรอยของแนวหินแกรนิตตรงผนังด้านทิศตะวันออก มีเศษ
ถ่านกระจายและพบฟันของช้าง (Interview with Auetrakulvit, 12 July 2021)
และแนวหินแกรนิตต่อเนื่องลงไป Level 16 (ระดับสมมุติที่ 250-260 cm.dt.)
ต่อเนื่องจาก ระดับสมมุติที่ 14-15 สันนิษฐานว่าแนวหินนี้อาจเป็นร่องรอยของ
กิจกรรมบางประการของมนุษย์ เนื่องจากพบร่วมกับกระดูกสัตว์ ขี้วสารเผาไฟ
ซึ่งอาจเป็นพิธีกรรมบางอย่าง ซึ่งคงต้องหาหลักฐานอื่น ๆ มาวิเคราะห์ร่วมต่อไปใน
อนาคต

2) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัด ราวกลาง-ปลายสมัยล้านนา (ชั้นดินที่

3) ในชั้นดินที่ 3 นี้ ความน่าสนใจคือ การพบชิ้นส่วนกระเบื้องหลังคาจำนวนมาก
ที่สุดในชั้นดินที่ 3 คือระดับสมมุติที่ 5-9 จำนวน 11,229 ชิ้น น้ำหนัก 155,200
กรัม หรือ 155.20 กิโลกรัม จากจำนวนกระเบื้องหลังคาและการพบในทุกระดับ
รวมถึงการพบโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ตะคัน บาตรพระดินเผา แผ่น
สำริด เบ้าหลอมโลหะ เป็นต้น และปริมาณโบราณวัตถุ น้ำหนัก 51,842.50 กรัม
หรือ 51.842 กิโลกรัม ที่มากที่สุด จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า บริเวณนี้น่าจะเป็นพื้นที่

ที่น่าจะมีอาคารหรือศาสนสถาน และเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้วัดเจดีย์หลวง เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมของคนในสมัยนั้น จากจำนวนโบราณวัตถุที่พบเป็นจำนวนมากที่สุด

เมื่อพิจารณาพร้อมกับหลักฐานในชั้นดินอื่น ๆ และในแต่ละระดับพบว่าในชั้นดินที่ 3 ระดับสมมุติที่ 9 (180-190 cm.dt.) มีจำนวนกระเบื้องหลังคาและปริมาณโบราณวัตถุมากที่สุด โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ถึง 11.78 % อาจสันนิษฐานได้ว่า บริเวณนี้ หรือในชั้นดินที่ 3 นี้ อาจมีอาคารหรือสิ่งก่อสร้างและอาคารนี้อาจเกี่ยวเนื่องกับวัด เพราะพิจารณาลักษณะทางกายภาพ พื้นที่นี้อยู่เบื้องหน้าทางทิศตะวันออกของวัด (วัดพันเตา และวัดเจดีย์หลวง) พื้นที่ที่น่าจะเป็นพื้นที่ที่สำคัญ เพราะอยู่บริเวณเกือบจะกลางเวียง ค่อนมาทางทิศตะวันออก รวมถึงความสอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในตำนานสิบห้าราชวงศ์ที่กล่าวถึงการเป็นพื้นที่บูชาเสื้อเมือง (Premchit, 1997)

5.3 ช่วงที่สาม การใช้พื้นที่ร่วมสมัยกับคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ ชั้นดินที่ 2 ร่วมกับการสร้างคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ในกลางพุทธศตวรรษที่ 25 โดยจากการขุดค้นโดยสำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่ ในปี พ.ศ.2562 ในชั้นดินที่ 1 ได้พบเครื่องถ้วยที่มีอายุการใช้งานร่วมสมัยกับอาณาจักรล้านนาปะปนกับเครื่องถ้วยสมัยหลังอาณาจักรล้านนา คือพบเครื่องถ้วยกระเบื้องเคลือบจากประเทศจีนตั้งแต่ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 21- ราวครึ่งแรกพุทธศตวรรษที่ 25 เช่น จานและชามลายคราม ชามเบญจรงค์ รวมถึงภาชนะดินเผาเนื้อดิน เช่น ตะคัน คนโทขัดมันสีส้ม หม้อก้นกลมเป็นต้น และปริมาณกระเบื้องหลังคาก็มีปริมาณที่มาก โดยเฉพาะระดับสมมุติที่ 4 ระดับ 130-140 cm.dt. พบปริมาณกระเบื้องหลังคา 33,800 กรัม (33.80 กิโลกรัม) และปริมาณโบราณวัตถุรวม 9,467.50 กรัม แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมของมนุษย์ที่เข้ามาใช้พื้นที่บริเวณนี้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับรายงานเบื้องต้นของการขุดค้นทางโบราณคดี ในบริเวณเดียวกันในช่วงปี พ.ศ. 2562 ที่อธิบายว่า ก่อนการสร้างคุ้มเจ้าบุรีรัตน์ในกลางพุทธศตวรรษที่ 25 บริเวณนี้มีการอยู่อาศัยของกลุ่มคนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์แล้ว อาจจะเป็นช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 (Fine Arts Department, 2019)

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองเชียงใหม่ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา มีความสำคัญและมีการอาศัยอยู่อย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นกิจกรรมของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าวผ่านการวิเคราะห์ตีความหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจำนวนมาก ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ และในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมาน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณกลางเมืองเชียงใหม่ เพราะอาจจะได้หลักฐานที่สำคัญและสามารถแสดงให้เห็นถึงความน่าสนใจและความสำคัญของเชียงใหม่มากยิ่งขึ้นในอนาคต

6. กิตติกรรมประกาศ

วิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2563

References

- Auetrakulvit, P. Faculty of Archaeology, Silpakorn University. (2021, July 12). Interview.
- Aukrabhodhiwong, P. (2019). **History of architecture (Khum Chao Burirat (Maha Intra)**. Chiang mai: PattraPree press. (in Thai)
- Chandavij, N. (1994). **Chinese ceramics from Archaeological Sites in Thailand**. Bangkok: Fine Arts Department. (in Thai)
- Chotisukrat, S. (1972). **Pra-Chum Tamnan Lanna Thai 2**. Pranakorn: Odiensore. (in Thai)
- Chotisukrat, S. (2020). **Pra-Chum Tamnan LannaThai 1**. Retrieved July 15, 2020, from <https://www.facebook.com/876410722526337/posts/1615194935314575/> (in Thai)

- Fine Arts Department. The 7th Regional Office Fine Arts, Chiang Mai.
(2019). **The report of archaeological evidences in Chiang Mai Province**. Chiang Mai: The 7th Regional Office Fine Arts. (in Thai)
- Liu, X. (2020, May, 21). graduate student, Art and Culture Management,
(Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University. (2020, May, 21).
Interview.
- Meechubot, W. (2018). **Wiang kaew from Khum Luang to khaug Luang Nakra Chiang Mai**. Retrieved October 14, 2018, from
www.silpa-mag.com/history/article_5445 (in Thai)
- Premchit, S. (1997). **Tamnan Sib-ha Rachawong**. Chiang mai: Social
research Institute, Chiang Mai university. (in Thai)
- Sangpetch, J. Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University.
(2020, May, 21). Interview.
- Srisuwan, C. (2018). **Lanna house architectural style and decorative ornaments**. Chiang Mai: Chiang Mai university press. (in Thai)
- Thammapreechakorn, P. Archaeologist. (2021, May 20). Interview.